

over *Plattdeutsch zwischen gestern und morgen* (Lesle), Nederduitse bijbeldrukken (Schöndorf), en over enkele parallellen in de geschiedenis van het Nederduits en het Vlaams (De Grauwe).

Onderwerpen op het gebied van de neerlandistiek worden aan de orde gesteld door verschillende contribuanten. J. Berns levert een interessante bijdrage over 'Die niederländische Bibelübersetzung von 1637 und der Mythos der regionalen Variation', en A. Berteloot schrijft over aanspreekpronomen in Brabant rond 1400. J. Goossens schildert het voorkomen van de achternaam *Hubertus* in Nederland en België. Zeer interessant is het artikel van T. Klein, die Maurits Gysselings' locatie van de *Heliand*dichter op Oudnederlands in plaats van Oudsaksisch terrein ter discussie stelt. L. Kremer schrijft over het Nederlands in Papenburg (Emsland) rond 1806. Het artikel van A. van Leuvensteijn gaat over 'Etikette im Briefwechsel von Hugo de Groot (Grotius) (1583-1645) und Maria van Reigersberch (1589-1653)'. Verder geeft R. Peters een overzicht van Westfaalse teksten uit de dertiende eeuw, waarin we de ook in het *Corpus van Middelnederlandse teksten* van Maurits Gysseling (CG) opgenomen Nederberge recepten (CG II, deel 1, p. 343-344) en een Deventer oorkonde uit 1300 (CG I, p. 2806-2807) tegenkomen. R. Schlusemann beschrijft de drukker Johann Koelhoff van Lubeck, en L. Simons bespreekt een aspect van de receptie van moderne Nederduitse literatuur in Vlaanderen en Nederland.

Ook onder de bijdragen die niet over de Nederlandse taal of literatuur gaan is heel wat interessants te vinden. Zo bijvoorbeeld de bijdrage van H. Niebaum over de taal van Jancko Douwama, J. Macha over 'Die Figurenrede in erzählender Literatur' en U. Weber over 'echten und gefälschten Schriftstücken ungeübter Schreiber aus Spätmittelalter und Frühneuzeit'. Reynaert of Reynke komen niet zeer veel voor; zij blijven beperkt tot R.-H. Steinmetz bijdrage over '*Reynke de vos* (1498) zwischen Tierepos und kommentierter Fabelsammlung' en de volgende 'auteur', die de bundel prachtig had kunnen afsluiten maar keurig op zijn alfabetische plaats onder de V- staat in het op auteursnaam geordende boek: Vulpes Holsaticus, met de amusante 'Klag- und Weheruf eines alten holsteinischen Fuchses'...

Het overzicht van Hubertus Menkes publicaties tot nu toe sluit de prachtig uitgegeven bundel af. In het woord vooraf lezen we dat er nog meer te verwachten is op verschillende gebieden: deel 2 van de *Bibliotheca Reinardiana*, een taalatlas over 'die schleswig-holsteinische Sprachlandschaft' en meer over de taal en geschiedenis van de Nederlanders in de 'Nordsee-Küstenraum'.

Karina van Dalen-Oskam

Károli-studies : Hongaarse bijdragen tot de Neerlandistiek / Onder red. van Arjan van Leuvensteijn, Fred van Lieburg en Orsolya Varga. - Budapest : Studierichting Nederlandse Taal en Cultuur, Karoli Gaspar Protestantse Universiteit, 2000. - 135 p., ill. ; 20 cm - (Amos ; 2)
ISBN 963-8392-371 Prijs niet opgegeven

Ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van de studierichting Nederlandse Taal en Cultuur aan de Károli Gáspár Universiteit te Budapest stelden de docenten van die studierichting een gevarieerde bundel samen met opstellen over de Nederlandse taal, cultuur en literatuur. Het boek verscheen in de serie Amos, uitgegeven door de Vereniging van Neerlandici in Midden- en Oost-Europa.

De Károli Gáspár Universiteit dankt haar naam aan een calvinistische predikant uit de zestiende eeuw die de bijbel in het Hongaars vertaalde en daarmee een met de Statenbijbel vergelijkbaar monument oprichtte. Het hervormde gedachtegoed speelde dan ook een voorname rol in de Nederlands-Hongaarse contacten vanaf de zeventiende eeuw. Fred van Lieburg belicht in 'Hongarije en de Bataafse mythe' de band tussen Hongarije en de Lage Landen nader en voert die zelfs terug tot de oudheid – toen geen van beide gebieden nog als zelfstandige staat bestond. Zijn verbindingschakel is Bato uit Aurelius' *Chronycke van Hollandt* (1517), die in dat boek uit de buurt van het Romeinse Pannonië (Hongarije) stamt.

Ook de andere bijdragen stellen interessante cultuurfenomenen aan de orde. Anikó Daróczy onderzoekt de muzikaliteit van Hadewijchs proza, Agnes Sneller stelt de liefdesmoraal in de *Spiegel der Eerbaerheyt* van Jacob Duym aan de kaak. In 'Schilderkunst als verlok-

kingsmiddel' becommentarieert István Németh vanuit kunsthistorisch oogpunt M.A. Schenkeveld-van der Dussens *Literature in the Age of Rembrandt*. Orsolya Varga probeert een antwoord te vinden op de vraag of Louis Couperus zich in 'De binocle' liet inspireren door E.T.A. Hoffmanns 'Der Sandmann'; Réka Eszenyi vergelijkt in '(On)behagelijke ontmoetingen' T.S. Eliots 'The Love Song of J. Alfred Prufrock' met M. Nijhoffs 'Awater'. Complexe vormen van intertekstualiteit (in de door Julia Kristeva voorgestelde zin) vormen de invalshoek van Kristina Törö. Zij bespreekt onder meer de betekenisaspecten van de titel van Huizinga's *Herfsttij der Middeleeuwen*: tijdperk van ondergang of van oogst. Júlia Albert-Balázs gaat in op de problemen bij de analyse van functionele verbale groepen die bestaan uit een vaag werkwoord en een substantief dat semantisch de centrale plaats opeist (zoals 'afscheid nemen', 'bekend maken', 'risico lopen', 'een afspraak maken', 'een vraag stellen') in het Hongaars en het Nederlands.

De twee afsluitende opstellen zoeken naar bepalende kenmerken van de Hongaarse en/of de Nederlandse cultuur. Cecília Bálint bespreekt de weerspiegeling van nationale karaktertrekken in de zakelijke cultuur en constateert dat de bekende stereotypen (bijvoorbeeld het Nederlandse aangaan van confrontaties tegenover het Hongaarse vermijden daarvan) inderdaad zichtbaar zijn. Arjan van Leuvensteijn vraagt zich af of nationale culturen de Europese integratie kunnen weerstaan. Zijn antwoord gaat vooral over de Nederlandse cultuur, die in verschillende tijdperken eigenlijk steeds loyaal aan zichzelf is gebleken. 'Een Europese gemeenschap bestaat niet in de harten van de bevolking, alleen in hun portefeuille', concludeert Van Leuvensteijn (p. 132). Dat dit niet tot isolationisme en eenkennigheid hoeft te leiden, laten de bijdragen in deze bundel helder zien.

Lia van Gemert

Een intellectuele activist : studies over leven en werk van Philips van Marnix van Sint Aldegonde / uitg. onder red. van Henk Duits en Ton van Strien . - Hilversum : Verloren, 2001. - 126 p. : ill. ; 24 cm
ISBN 90-6550-669-1 Prijs: € 13,50

Naar aanleiding van de vierhonderdste sterfdag van Philips van Marnix, heer van Sint Aldegonde (1540-1598) heeft de Opleiding Nederlands van de Vrije Universiteit Amsterdam in december 1998 een symposium georganiseerd, vanuit de overweging dat diens positie binnen de Nederlandse geschiedenis en cultuur aan een herijking toe was. Onder redactie van Henk Duits en Ton van Strien zijn de voordrachten nu gebundeld. Duits geeft in zijn inleiding een overzicht van het Marnix-onderzoek sedert de herdenking van 1938 en daarnaast verzorgde hij een 'Bibliografie van de Marnix-studie 1940-2000'.

Uit die omvangrijke bibliografie blijkt dat de Heer van Sint Aldegonde nog steeds ruime belangstelling geniet. Die interesse is, zoals Duits aangeeft, vooral gericht op diens theologische geschriften. Ook in de nieuwe bundel komt dit aspect weer aan bod. Van Deursen schetst een beeld van Marnix als calvinistisch propagandist en gaat na hoe diens tolerantie – hij vond religieuze dwang verwerpelijk – zich verhiel tot die van Willem van Oranje. De kerkhistoricus Augustijn laat Marnix zien als een theoloog die rekening hield met de maatschappelijke consequenties van zijn opvattingen. Hoe Marnix als calvinistisch buitenburgemeester van Antwerpen onder uiterst gecompliceerde omstandigheden de onderhandelingen met Farnese voerde die uiteindelijk leidden tot de capitulatie van 1585, doet de Antwerpse historicus Marnef uit de doeken.

Een combinatie van Marnix' theologische en didactische kwaliteiten is te vinden in diens *Cort begrijp* (1599). Deze kindercatechismus heeft, zoals Groenendijk laat zien, in de eerste helft van de zeventiende eeuw een ruime verspreiding gekend, onder meer door toedoen van de VOC. Het boekje werd zelfs in het Maleis vertaald! Een andere proeve van Marnix als opvoeder biedt de *Ratio instituendae iuventutis* (1615). Deze handleiding voor de opvoeding van de (protestantse) adellijke jeugd werd in 1583 geschreven op verzoek van graaf Jan de Oude van Nassau. Dit humanistische traktaat, aldus Frijhoff, hecht een opmerkelijk groot belang aan vertrouwdsheid met de moedertaal én de moderne talen. Marnix' eigen geverseerdheid in dezen staat buiten kijf, getuige bijvoorbeeld het meertalige karakter van diens correspondentie. De Smet geeft daarvan een nadere analyse.